

بررسی علل انتخاب ازدواج دانشجویی در بین دانشجویان؛ مطالعه پدیدارشناختی

Mahdavi319@yahoo.Com

sh.nemati@tabrizu.ac.ir

ک محمد مهدوی / استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه تبریز

شهرزاد نعمتی / دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز

دریافت: ۱۳۹۷/۰۴/۰۸ - پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۲۳

چکیده

این پژوهش، علل انتخاب ازدواج دانشجویی در بین دانشجویان را مورد بررسی قرار داده است. برای این هدف، روش کیفی پدیدارشناسی و نظریه برخاسته از داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. در این راستا، ۲۱ نفر از دانشجویانی که برای ثبت‌نام زیارت امام رضا^ع به دفتر نهاد رهبری رجوع کرده بودند، به صورت تصادفی انتخاب شدند. سؤال‌های نیمه‌ساختاریافته، در مورد علل گرایش آنان به ازدواج دانشجویی و عواملی که به آنها در این مورد کمک کرده است تا رسیدن به مرحله اشباع مورد بررسی قرار گرفت. تحلیل داده‌ها از طریق کدهای باز و مشخص شدن گزاره‌های اصلی و فرعی، نشان داد که در دانشجویان به ترتیب عواملی مثل مکان مناسب، هم‌دوره‌ای بودن، هزینه پایین و مخالفت والدین برای پایان تحصیلات، منجر به ازدواج دانشجویی شده است. این یافته‌ها، نشان می‌دهد که عوامل روان‌شناختی و اجتماعی - اقتصادی به فرایند ازدواج دانشجویی کمک کرده است.

کلیدواژه‌ها: دانشجویان، ازدواج دانشجویی، مطالعه پدیدارشناختی.

برقراری ارتباط با دیگران و صمیمیت، نیاز اساسی در زندگی آدمی است. این ویژگی در همه گروه‌ها و قومیت‌ها و در تمامی سطوح اجتماعی - اقتصادی وجود دارد. اگرچه برقراری این ارتباط با توجه به آداب و رسوم هر فرهنگی متفاوت است (کوترونا، ۲۰۰۴). در این راستا، جوانی یکی از دوره‌های مهم فرایندهای تحولی است که در آن، افراد با چالش روان‌شناختی صمیمیت در برابر انزوا مواجه می‌شوند. این چالش، در افکار و احساسات جوانان در ارتباط با احساس تعهد دائمی به یک همسر صمیمی و ازدواج انعکاس می‌یابد. افزون‌براین، ویژگی‌های روان‌شناختی و فرایندهای اکتسابی تحولی، زمینه‌هایی را فراهم می‌کند که رفتار افراد را در زمینه پذیرش مسئولیت‌های بین‌فردی و تعهد نسبت به ارزش‌ها و هدف شخصی، مثل ازدواج معنادار می‌کند (الکابند، ۱۹۷۰؛ لائور و لائور، ۲۰۰۴؛ مک‌لیود، ۲۰۰۸).

در دیدگاه روان‌شناختی و اجتماعی، عوامل مختلفی شرایط ازدواج را فراهم می‌کند. این عوامل عبارتند از: دلبستگی، که به پیوند عاطفی بین دو فرد اشاره دارد و ناشی از امنیت و سلامت روانی فرد می‌باشد. مسائل جنسی، که یکی از نیازهای مهم و طبیعی فرد است. ارزش‌انگیزی، تعهدی است که افراد آن را به‌عنوان مؤلفه‌ای از ارزش‌های شخصی در نظر می‌گیرند. رهنمود، مشاوره‌ای در دسترس و اطلاعاتی است که زوجین در موقع نیاز از آن بهره‌مند می‌شوند. پیمان قابل اعتماد، دانش و معرفتی است که به دیگران این اعتماد را فراهم می‌سازد تا قادر باشند کمک‌های مشخصی را در مواقعی که لازم است، فراهم کنند. یکپارچگی اجتماعی، که به حس مشترک ارزش، علایق و همراهی اشاره دارد و فرصتی است برای ایجاد مهر‌آزمایی، مراقبت و عشق‌ورزی (ویز، ۱۹۷۴؛ کاترونا، ۲۰۰۴؛ چپرلین، ۲۰۰۴).

به نظر می‌رسد، عوامل و انتظارات فرهنگی به همراه تحولات اجتماعی، مانند دیگر افراد جامعه، چالش‌های خاص خود را برای دانشجویان فراهم می‌کند. برخی‌ها بر این باورند که اگرچه دوره دانشجویی، به‌ویژه دوره کارشناسی زمان‌هایی برای کشف خود و استقلال‌طلبی است، ولی وقتی آنها شریک زندگی برای خود پیدا می‌کنند، تعریف واحدی نمی‌توان برای ازدواج ارائه کرد، جز اینکه استقلال و خودمختاری فردی آنها، تا حدودی آسیب می‌بیند (مک‌کویلان، ۲۰۰۵). مرور ادبیات پژوهشی مربوط به دانشجویان نشان می‌دهد که با توجه به پیچیدگی و تقاضاهای زندگی مدرن، افرادی که اشتغال، تحصیل و ازدواج کرده‌اند، با چالش‌هایی مواجه می‌شوند که از جنبه‌های گوناگون مورد توجه قرار گرفته‌اند (گورنیک و میرز، ۲۰۰۳). شواهدی وجود دارد که در سایر جوامع نیز چالش‌های دانشجویانی که ازدواج کردند، بیشتر مسائل مسئولیت‌های خانوادگی، تحصیلی و مسائل مادی است. این گروه از دانشجویان، با چالش‌هایی از قبیل: ارزیابی‌های تحصیلی مداوم، تحمل فشار برای به دست آوردن سطح تحصیلی بالاتر، تکالیف نامشخص، حجم کاری سنگین، کلاس‌های نامناسب و ارتباط با خانواده و دوستان است (آدبایو، ۲۰۰۶؛ فیرمن و همکاران، ۲۰۱۲؛ لاسوده و آوته، ۲۰۱۴).

ویژگی‌های شخصیتی، باورها و ارزش‌های فردی و نیز معنایی که هر یک از افراد از ارزش ازدواج دارند، یکی دیگر از متغیرهای مهمی است که در فرهنگ‌های گوناگون و در مباحث مربوط به ازدواج مطرح است. این شرایط

در نوع انتخاب افراد و همسرگزینی در بین دانشجویان نیز تأثیرهای خاص خود را دارد. شواهدی وجود دارد که متغیرهایی مانند مسائل مادی و اقتصادی، نیازهای درونی معنوی، احساس، عشق و برآورده شدن نیازهای جنسی، بر ازدواج افراد تأثیر می‌گذارند (لیانگ و همکاران، ۲۰۱۴).

اهداف پژوهش

مهم‌ترین و بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی در هر جامعه، خانواده است. مبنای هر خانواده، بر اساس ازدواج شکل می‌گیرد. ازدواج خواست و نیاز طبیعی انسان است که همه مکاتب، به‌ویژه مکاتب آسمانی پیروان خود را به انجام آن تشویق و ترغیب می‌کنند (امینی، ۱۳۷۱).

قرآن کریم در اهمیت ازدواج می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْتَكِرُونَ» (روم: ۲۱)؛ و یکی از نشانه‌های قدرت خداوند این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفرید و بین شما و آنها محبت و الفت ایجاد کرد، تا در کنار همسران خود از آرامش خاطر برخوردار باشید. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز در این باره می‌فرماید: «در اسلام هیچ بنایی ساخته نشد که نزد خدای عزوجل محبوب‌تر و ارجمندتر از ازدواج باشد» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰۳، ص ۲۲۲).

ازدواج دانشجویی، به یقین یکی از مهم‌ترین و بهترین راه‌های ازدواج جوانان در جامعه امروز محسوب می‌شود. به همین دلیل، توجه و توفیق در آن، حائز اهمیت است؛ زیرا دوران دانشجویی، برای بسیاری از افراد، دوران مناسبی برای انتخاب همسر محسوب می‌شود. به دلیل اینکه دو طرف زمان زیادی را در کنار هم بوده‌اند و به شناخت نسبی از یکدیگر دست یافته‌اند، می‌تواند یک ازدواج سازنده تلقی شود. دو انسانی که در یک محیط آموزشی حضور دارند، تقریباً در یک گروه سنی قرار دارند. اهداف مشترکی دارند و نگاهشان به آینده و مسیر آتی زندگی، تا حدود زیادی به هم شبیه است. درک متقابل افراد، به دلیل وجود روحیه نزدیک افزایش می‌یابد. بنابراین، در چنین ازدواجی، برنامه‌ریزی زندگی به سهولت رقم می‌خورد و زوجین، درگیری کمتری در این خصوص دارند.

با در نظر گرفتن اهمیت ازدواج از نگاه جامعه، دین و خانواده‌ها، در چند سال اخیر رویکرد نهادهای فرهنگی، در تسهیل امر ازدواج و ترغیب جوانان به تشکیل خانواده و تأکید به گسترش ازدواج‌های دانشجویی بوده است. در همین زمینه، همه ساله شاهد برگزاری مراسم ازدواج جمعی از دانشجویان سراسر کشور، در اعیاد مذهبی هستیم. از این رو، در این پژوهش، درصدد بررسی علل و عوامل انتخاب ازدواج دانشجویی، به صورت مطالعه پدیدارشناختی می‌باشیم.

پیشینه پژوهش

با وجود پیشینه دیرینه‌ای که ازدواج به‌واسطه نقشی که در تولیدمثل و پیامدهای اجتماعی و روان‌شناختی دارد (لاثور و لاثور، ۲۰۰۴)، ازدواج دانشجویی با شرایط و ضوابط خاصی که در دانشگاه‌های ایران برگزار می‌شود،

مفهومی جدید در ایران است که با کم شدن تمایل جوانان به ازدواج و بالا رفتن سن ازدواج، به همراه هزینه‌های پایی که دارد، از سال ۱۳۷۶ مطرح شد. در همان سال، با برگزاری اولین جشن ازدواج دانشجویی در بین ۶۰ زوج جوان دانشجو در دانشگاه شهید بهشتی، به صورت رسمی کار خود را آغاز کرد (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۱).

پس از شکل‌گیری این‌گونه ازدواج‌ها در ایران، پژوهش‌هایی در ارتباط با آسیب‌شناسی و عوامل منجر به تداوم ازدواج دانشجویی انجام شده است. برای نمونه غضنفری (۱۳۹۱)، بر روی زوجینی که در بین سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳ ازدواج دانشجویی انجام داده بودند، پژوهشی را تحت عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر رضایت از زندگی ازدواج دانشجویی» انجام داد. مشخص شد که نسبت طلاق در ازدواج دانشجویی، ۲/۳ درصد است و ۲ درصد نیز از زندگی خود ناراضی هستند. افزون‌براین، در بین آنان عواملی مثل کنار آمدن با یکدیگر، رابطهٔ پربار و بامحتوا، داشتن علایق مشترک و اهمیت دادن به همسر موجب ارتقای رضایت زناشویی و دوام زندگی می‌شد.

کازمی‌پور (۱۳۸۸)، در پژوهشی دیگر با عنوان «سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تأکید بر ازدواج‌های دانشجویی»، به بررسی و شناسایی نگرش جوانان به مسئلهٔ ازدواج، شناخت مسائل و مشکلات آنها در امر ازدواج، بخصوص ازدواج‌های دانشجویی پرداخته‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که سن متوسط ازدواج جوانان متأهل، کمتر از سن مورد تقاضای جوانان مجرد برای ازدواج است. همچنین، تنگناهای اقتصادی، یکی از مسائل و مشکلات ازدواج جوانان بوده است.

مجلسی و رضایی (۱۳۹۰)، پژوهشی با عنوان «سنجش نگرش دانشجویان پسر مجرد دانشگاه فردوسی نسبت به ازدواج و عوامل مؤثر در آن» انجام دادند. نتایج پژوهش، نشان داد که چندین متغیر از جمله نگرش به زن، رضایت از زندگی، روابط والدین با یکدیگر و نگرش دوستان دربارهٔ ازدواج، در نگرش نسبت به ازدواج تأثیرگذار است.

مطالعه فتحی/آشتیانی و همکاران (۱۳۸۳)، نشان داد که عوامل مؤثر بر ازدواج‌های موفق دانشجویان از جمله اعتماد به یکدیگر، روابط کلامی و غیرکلامی خوب و مبتنی بر مراودات سالم، و توافق بر سر مسائل اساسی زندگی از قبیل تصمیم‌گیری شغلی، هدف‌های زندگی، تحصیل، شیوه برخورد با فرزندان، مدت زمانی که با هم سپری می‌شود، فعالیت‌های ایام فراغت، بچه‌دار شدن و روابط جنسی. به‌علاوه، برخی عوامل شخصی، خانوادگی و اجتماعی مؤثر بر سازگاری دانشجویان عبارت است از: نوع شغل همسر، طریقه آشنایی با همسر، شیوه حل مشکلات و محل مراجعه در زمان بروز اختلاف با همدیگر.

بهاری (۱۳۸۶)، در پژوهش دیگری تحت عنوان «بررسی رضایت زناشویی ازدواج‌های دانشجویی و عوامل مؤثر در آن»، به این نتیجه رسید که در نمونهٔ مورد بررسی بین میانگین رضایت زناشویی، در نوع ازدواج (ازدواج دانشجویی و غیردانشجویی)، جنسیت، هم زبان یا غیر هم زبان و سطح درآمد تفاوت معناداری وجود ندارد. اما میانگین رضایت زناشویی گروه نمونه، با میانگین نظری جامعه، هم رشته یا غیر هم رشته بودن در رشته‌های علوم انسانی، با رشته‌های غیر علوم انسانی، هم پایه یا غیر هم پایه تحصیلی بودن و فاصله سنی زوجین، تفاوت معنادار می‌باشد.

در زمینه سلامت روانی، شواهد پژوهشی در ایران، از طریق مقایسه بهداشت روانی افرادی که ازدواج‌های دانشجویی انجام داده‌اند، با افرادی که ازدواج معمولی داشته‌اند، نشان می‌دهد که در متغیرهای سلامت روانی، سطح سازگاری، ساختار و کنش‌ورزی خانواده، در بین دو گروه تفاوت قابل ملاحظه‌ای مشاهده نمی‌شود (مظاهری و همکاران، ۱۳۸۲).

بنابراین، مرور ادبیات پژوهشی در ایران، نشان می‌دهد که پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با ازدواج دانشجویی، بیشتر در مورد رضایتمندی آنها و یا از نوع کمی است، اما این پژوهش در مورد علل انتخاب ازدواج دانشجویی و از نوع کیفی و داده‌های اصیل و واقعی هستند. همین امر، از جمله نوع‌آوری اصلی این پژوهش است، اینکه دانشجویان چه شرایطی را تصور می‌کنند و چه عواملی را در اولویت قرار می‌دهند و آن را معنا می‌کنند، از نوع‌آوری اصلی این پژوهش است.

روش پژوهش

رویکرد این پژوهش، کیفی است که با توجه به هدف مطالعه و دستیابی به تجارب زیسته افراد، از روش کیفی نظریه وابسته به زمینه، یا نظریه برخاسته از داده‌ها استفاده شده است. روش پژوهش، نظریه برخاسته از داده‌ها، شیوه پژوهشی است که به وسیله آن، با استفاده از مجموعه‌ای از داده‌ها یک نظریه تکوین می‌یابد (کریسول و همکاران، ۲۰۰۷؛ جانسون و کریستنسن، ۲۰۱۲). در این روش، تأکید اصلی بر دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش، به‌عنوان منبع اصلی داده‌های پژوهشی است. گردآوری داده‌ها، در موقعیت طبیعی شرکت‌کنندگان به دست می‌آید. در این رویکرد، تمرکز بر درک یا معنی افراد از محیط، یا موقعیت و شرایط اجتماعی است (کرسول، ۱۳۹۴، ص ۲۴۸). بنابراین، هدف از تحقیق پدیدارشناسانه، توصیف تجربیات زندگی به همان شکلی است که در زندگی واقع شده‌اند (امامی، ۱۳۹۱). پس کانون توجه پدیدارشناسی، تجربیات زندگی است؛ زیرا این تجربیات هر پدیده را برای فرد معنادار می‌سازد و به فرد می‌گوید که چه چیز در زندگی او و نزد وی، حقیقی و واقعی است (ادیب و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۸۹). در پدیدارشناختی، پژوهشگر تلاش می‌کند درک کند که یک فرد یا افراد، چگونه یک پدیده را تجربه می‌کنند؛ مؤلفه کلیدی مطالعه پژوهشی پدیدارشناختی، این است که پژوهشگر تلاش می‌کند از چشم‌انداز خود فرد، درک کند که چگونه یک پدیده را تجربه می‌کند (جانسون و کریستنسن، ۲۰۱۲).

افراد شرکت‌کننده در این پژوهش، از بین دانشجویانی انتخاب شدند که برای ثبت‌نام زیارت امام رضا (ع) به دفتر نهاد رهبری شهر تبریز رجوع کرده بودند. ملاک‌های اصلی انتخاب این افراد، داشتن ازدواج دانشجویی و داوطلب بودن آنان، برای شرکت در پژوهش بود. برای جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه دقیق و نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. با توجه به اینکه در مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته، قصد محقق نفوذ به لایه‌های عمیق ذهن مصاحبه‌شونده و کسب اطلاعات حقیقی است، سؤالات دیگری هم از بطن پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان تدوین شدند. در این مطالعه، تجربه‌های دانشجویان در مورد عوامل منجر به ازدواج دانشجویی مورد بررسی قرار گیرد.

برای جلوگیری از دخالت سوگیری پژوهشگر، سعی شد در جلسه مصاحبه، سؤالاتی که دلیل بر کنجکاوی و اعمال نظر محقق است، مطرح نشود. هر مصاحبه، با طرح سؤال کلی شروع و با یک چارچوب ملایم و انعطاف‌پذیر تعقیب می‌شد. در روند مصاحبه، از سؤالات کاوشی مانند ممکن است در این مورد بیشتر توضیح دهید؟ «و یا» ممکن است منظور خود را روشن کنید؟ برای دستیابی به داده‌های بیشتر استفاده می‌شد. شرکت‌کنندگان نیز در پاسخ به این سؤالات، تجربیات خود را در میان گذاشتند. در پایان هر مصاحبه، مطالب بیان شده برای مصاحبه‌شونده خلاصه و جمع‌بندی می‌شد، تا چنانچه برداشت مصاحبه‌کننده با نظر مصاحبه‌شونده مغایرتی داشت، یا مصاحبه‌شونده قصد اصلاح یا تکمیل گفته‌هایش را داشت، آن را بیان کند.

برای تحلیل داده‌ها، از فرایندهای تحلیل کرس ول (جدول ۱) و هفت مرحله‌ای تحلیل کلایزی استفاده شد. پیش از تحلیل موارد زیر، با استفاده از روش‌های ذکر شده، پایه‌های نظری روش‌های پدیدارشناسانه مورد مطالعه قرار گرفت. منطبق با پایه‌های نظریه پدیدارشناسانه، هفت مرحله همواره مورد توجه است: این مراحل شامل: ۱. پژوهش در باب پدیدارهای خاص؛ ۲. پژوهش در باب ذوات کلی؛ ۳. درک نسبت‌های ذاتی میان ذوات؛ ۴. مشاهده انحای ظهور؛ ۵. مشاهده تقویم پدیدارها در آگاهی؛ ۶. تعلیق باور به وجود پدیدارها؛ ۷. تفسیر معنای پدیدارها است (اسپیگلبرگ، ۱۳۹۷، ج ۲، ص ۹۸۵).

از این‌رو، مراحل مطرح در این تحقیق، مورد توجه قرار گرفت که به طور خلاصه بیان می‌شود: پژوهشگر برای درک شهودی پدیده (ازدواج دانشجویی)، ابتدا شیوه‌های گوناگون درک پدیده تجربه شده را از هم جدا کرده و با بحث در مورد بنیان و اساس ازدواج دانشجویی، به‌عنوان زیربنای نظری مطالعه، به بیان فسیح اندیشه‌ها و مبانی فلسفی مطالعه می‌پردازد. سپس، برای تعریف و توصیف پدیده ازدواج دانشجویی و بیان مسئله تحقیقی، پیشینه تحقیقی مورد بررسی قرار می‌دهد و بر تجربیات زنده مشارکت‌کنندگان، متمرکز می‌شود. سپس، برای ارائه توصیف تحلیلی و جامع از پدیده تحت بررسی، به تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌پردازد تا از این طریق، تجربیات زنده و غنی مشارکت‌کنندگان را منعکس سازد. در گام دوم، در باب ذوات کلی مدارک موجود و مستند از ازدواج دانشجویی که منطبق بر قوانین اسلامی و فرهنگی جامعه اسلامی است، مورد بررسی قرار گرفت و افراد واجد شرایط وارد چرخه پژوهش شد. در گام سوم، افراد واجد شرایط آمادگی‌های لازم برای انجام مصاحبه را با رعایت اصول اخلاقی اعلان کردند. در گام چهارم، که مشاهده انحای ظهور است، علل و عوامل منجر به ازدواج دانشجویی از طریق مصاحبه افراد واجد شرایط حاصل شد. گام پنجم، که کاوش تقویم پدیدارها در آگاهی است، تم‌های اصلی و فرعی اظهارات افراد واجد شرایط در نمودار ظاهر شد. در گام ششم، که تعلیق باور به وجود پدیدارهاست، مستندات مربوط به علل و عوامل منجر به دانشجویی و منظور آنها از ازدواج دانشجویی، دوباره مورد واکاوی و مورد تأیید قرار گرفت. در گام آخر که تفسیر معنای پوشیده است، منظور نظر دانشجویان با ذکر مثال‌های روشن از آنها و تحلیل نظری و تجربی، از شواهد موجود مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت (همان، ص ۱۰۲۳-۹۸۵).

تحلیل هفت مرحله‌ای کلایزی:

در مرحله اول، همه توصیف‌های ارائه‌شده توسط شرکت‌کنندگان، به دقت مطالعه شدند. بدین‌منظور، همه مصاحبه‌ها ضبط شدند و سپس، بر روی کاغذ برگردانده شدند. در گام بعدی، برای کسب معانی و به دست آوردن یک احساس و مانوس شدن با آنها، چندین بار خوانده شدند. در مرحله دوم، عبارات یا جملاتی که به طور مستقیم به پدیده مورد نظر مربوط بود، از مصاحبه‌ها استخراج شد. مرحله سوم، که مرحله فرموله کردن معانی شناخته شده بود، معنی هر جمله مهم استخراج و در حاشیه متن مصاحبه یادداشت شد. در مرحله چهارم، سازماندهی دسته‌ها و خوشه‌ها انجام گرفت. این خوشه موضوعات، به پروتکل‌های اولیه ارجاع داده شدند تا روایی آنها مورد بررسی و تأیید قرار گیرند. در مرحله پنجم، با ترکیب کردن کلیه عقاید استخراج شده، یک توصیف کامل و جامع از جزئیات پدیده تحت مطالعه به دست آمد. در مرحله ششم، با ترکیب کردن کلیه عقاید استخراج شده یک توصیف کامل و جامع، از جزئیات پدیده تحت مطالعه به دست آمد. در نهایت، در مرحله هفتم برای اعتمادپذیر کردن نتایج مطالعه، توصیف جامع پدیده به شرکت‌کنندگان برگردانده شد. روایی و پایایی داده‌ها، با بازگرداندن نتایج به شرکت‌کنندگان و تأیید نتایج توسط آنها و نیز تجزیه و تحلیل تیمی مورد تأیید قرار گرفت. برای رعایت اصول اخلاقی پژوهش، به همه افراد شرکت‌کننده هدف پژوهش، به طور خلاصه توضیح داده شد و بی‌نام و نشان ماندن آنها در تمام منابع و مقاله‌هایی که از این پژوهش استخراج می‌شود، تضمین گردید. در ضمن، به هر یک از افراد شرکت‌کننده توضیح داده شد که شرکت در این پژوهش، پیامد ناگوار روانی و عاطفی برای آنها نخواهد داشت. افزون‌براین، شرکت‌کنندگان آزاد بودند که هر موقع خواستند، می‌توانند از ادامه همکاری خودداری کنند. در ادامه، برای دستیابی به تجربه‌های دانشجویان در ارتباط با ازدواج دانشجویی، سؤال نیمه‌ساختاریافته زیر ارائه شد.

چه عواملی موجب شد تا ازدواج دانشجویی را انتخاب کنید؟

مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با شرکت‌کنندگان به عمل آمد و نکته‌های مبهم مصاحبه‌ها، با واکاوی‌ها و سؤال‌های پیگیرانه مصاحبه‌گر، روشن گردید. تا جایی که صراحت منظور آنها مشخص شد. مصاحبه‌ها تا جایی ادامه داده شد که اشباع گزاره‌ای در مصاحبه‌ها و نتایج آن حاصل شود. بدین ترتیب، شرکت‌کنندگان جدید ایده تازه‌ای را مطرح نمی‌کردند و ایده‌های افراد قبلی را تکرار می‌کردند. پس از مصاحبه با فرد ۱۸، مشخص شد که ۳ نفر آخر، همان مطالب قبلی را تکرار کردند. بنابراین، مصاحبه‌گر بعد از نفر ۲۱، مصاحبه را متوقف کرد.

اعتبار در پژوهش پدیدارشناختی، به این موضوع اشاره دارد که پژوهشگر تا چه اندازه توانسته واقعیت‌ها یا حقایق ابراز شده مطالعه‌شوندگان را به درستی منعکس کند. برای واری این ملاک ارزیابی، از دو روش استفاده شد: اول، با استفاده از فن واری عضو، که طی آن برداشت‌های پژوهشگر با مصاحبه‌شونده در میان گذاشته می‌شد، تا صحت و سقم آنها مشخص شود. دوم، داده‌ها توسط دو تحلیلگر تحلیل شدند، تا اثرات برداشت‌ها و سوگیری‌های شخصی به حداقل برسد.

یافته‌های پژوهش

برای دستیابی به نتایج، داده‌های حاصل از مصاحبه‌های بالینی، با دانشجویان و تجارب دست اول آنان، استخراج و ضبط شد. از طریق کدگذاری باز، مقوله‌های اصلی و مقوله‌های فرعی مشخص شدند. هدف از کدگذاری، خلاصه کردن اظهارات دانشجویان و سامان دادن یافته‌ها، تلخیص و طبقه‌بندی کردن آنها بود. نتیجه کدگذاری باز، بر اساس مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته که با ۲۱ نفر از دانشجویان انجام شد، در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج حاصل از کدگذاری باز داده‌های حاصل از مصاحبه*

ویژگی‌ها	مقوله‌های فرعی	مقوله‌های اصلی
هم‌دانشکده‌ای و هم‌دانشگاهی ۲، ۶، ۱۴، ۱۹، ۲۱ امکان ارزیابی بهتر ۳، ۵، ۷، ۹، ۱۲ امکان انتخاب‌های بهتر، ۱۰، ۱۴	در دسترس بودن ۲، ۳، ۵، ۶، ۸ ۹، ۱۰، ۱۴، ۱۹، ۲۱	مکان مناسب
پرهیز از تحمل‌گرایی، ۱۲، ۱۷ آسان بودن شروع زندگی، ۲، ۱۰، ۱۸	به‌صرفه بودن ۲، ۱۰، ۱۲، ۱۷، ۱۵، ۱۸، ۲۱	کم‌هزینه بودن
انتخاب از هم‌دهه، ۳، ۱۱، ۷ فاصله سنی، ۴، ۶، ۲۰	سن مناسب، ۳، ۴، ۶، ۷، ۱۱، ۲۰	هم‌دوره‌ای بودن
تعیین تکلیف خواستگاری، ۱، ۱۳، ۲۰، ۱۶	مخالفت والدین دختر ۱، ۱۳، ۱۶، ۲۰	منتظر نماندن برای فارغ‌التحصیلی

*شماره‌های بیان شده برای هر یک از مقوله‌ها مربوط به شماره‌های اختصاص یافته برای هر یک از افراد مصاحبه‌شده است به طور مثال ۲ یعنی فرد شماره ۲ یا ۷ یعنی فرد شماره ۷.

در ارتباط با سؤال نیمه‌ساختاریافته که چه عواملی موجب شد تا ازدواج دانشجویی را انتخاب کنید؟ پاسخ‌های دانشجویان را می‌توان به چهار طبقه اصلی تقسیم کرد:

الف. مکان مناسب، ب. کم‌هزینه بودن، ج. هم‌دوره‌ای بودن، د. منتظر نماندن برای فارغ‌التحصیلی.

بررسی تحلیلی داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که پاسخ‌های دانشجویان در مورد ازدواج دانشجویی، از وضعیت و شرایط اجتماعی - فرهنگی تا شرایط تحولی روان‌شناختی در نوسان بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش، با هدف بررسی علل ازدواج دانشجویی در فرهنگ ایرانی انجام شده است. یافته‌های این پژوهش، با مشاهده مقوله‌های اصلی و فرعی مستخرج از مصاحبه با دانشجویان ازدواج کرده نشان می‌دهد که شاید وضعیت و شرایط اجتماعی - فرهنگی، به همراه شرایط تحولی روان‌شناختی دانشجویان در گرایش آنها به این امر مؤثر بوده است. بخشی از این عوامل مثل هزینه کم، ازدواج آسان و به‌صرفه بودن متأثر از عوامل تبلیغاتی و حمایتی دستگاه‌های اجرایی و فرهنگی دانشگاه است و به نوعی، شرایط غالب دانشجویان برای ازدواج دانشجویی را فراهم می‌کند. در ایران متولیان امور ازدواج‌های دانشجویی، در کنار ترویج ارزش‌های اخلاقی و اسلامی ازدواج، اهداف خاصی را دنبال می‌کنند که در مقایسه با سایر جوامع و ازدواج‌های معمولی در ایران، این نوع ازدواج را در مقایسه با ازدواج‌های دیگر متمایز می‌کند. تأکید بر مسائلی از نوع ازدواج آسان، پیشگیری از افزایش سن ازدواج، ممانعت از

ترویج فساد، به همراه اعطای خوابگاه متأهلین دانشجویی، سکه بهار آزادی، جهیزیه و سفرهای زیارتی، موجب شده است سالانه حداقل ۵۰ هزار نفر پیوند زناشویی داشته باشند.

از سوی دیگر، مفاهیم و مؤلفه‌هایی مانند هم‌دوره‌ای بودن، رعایت فاصله سنی و انتخاب از هم‌دهه خود، شرایط روان‌شناختی مثل هم‌دوره‌ای را در فرایندهای رشد نسلی مطرح می‌کند. در ویژگی‌های دوره‌ای، افراد شباهت‌هایی با هم دارند که آنها را از کسانی که در دوره‌های دیگر به دنیا آمده‌اند، متمایز می‌کند (چرلین، ۲۰۰۹؛ جی، ۲۰۱۲). احتمال دارد گروه‌های دانشجویی، با تبعیت از هم‌دوره‌ای بودن و ویژگی‌های مشترکی که در جنس مخالف خود پس از آشنایی می‌بینند، ازدواج کنند. بعد به دلیل شرایط چالش‌برانگیز دوره دانشجویی، از تسهیلات ازدواج دانشجویی برای آغاز زندگی مشترک خود استفاده کنند. بنابراین، این ایده ساده‌انگارانه که تسهیلات دفتر نهاد رهبری و دانشگاه پایه‌گذار اصلی شکل‌گیری بیشتر ازدواج دانشجویی است، به نظر نمی‌رسد چندان مورد استقبال قرار گیرد. اگرچه برخی‌ها، عوامل تشویقی را در این ارتباط مؤثر می‌دانند، شواهد پژوهشی موجود در ایران، با مقایسه پیامدهای این نوع ازدواج‌ها با ازدواج‌های معمولی، بیانگر برخی از استدلال‌ها در این مورد است.

مکان مناسب، اولین و بیشترین مقوله‌ای است که اکثر دانشجویان در مصاحبه‌های خود، آن را اظهار داشته‌اند. آنان در این مقوله به مواردی از قبیل، در دسترس بودن، هم‌دانشکده‌ای و هم‌دانشگاهی، امکان ارزیابی بهتر و امکان انتخاب بهتر اشاره کرده‌اند. در این زمینه، دانشجویان چنین اظهار داشته‌اند:

- من به این دلیل ازدواج دانشجویی انجام دادم که نگران انتخاب شریک زندگی بعد از اتمام تحصیلات از طرف والدین بودم، دوست داشتم خودم انتخاب کنم.

- هم‌دانشکده‌ای بودن، این امکان را می‌داد که به بهترین وجه ممکن، وی را در نظر بگیرم و پیش از ازدواج بیشتر ارزیابی کنم.

- چه جایی بهتر از دانشگاه و دانشکده می‌توانستیم پیدا کنیم. اینجا بهترین و باهوش‌ترین و سالم‌ترین افراد، برای تحصیل به اینجا می‌آیند، به علاوه از لحاظ تحصیلی مشکلی ندارند، چون تحصیلات دارند بهتر سازگار می‌شوند.

زمان‌های بیشتری که دانشجویان در فضای دانشگاه به سر می‌برند، به آنان این امکان را می‌دهد تا همدیگر را بهتر ارزیابی کنند. افزون‌براین، ادامه تحصیل در دانشگاه، شرایط تا حدودی یکسان از لحاظ جایگاه اجتماعی و شغلی برای طرفین ازدواج فراهم می‌کند که جست‌وجوی آن در بیرون از دانشگاه شاید تا حدی مقدور نباشد. در کنار این موارد، ترس و ممانعت از تحمیل خواسته‌های والدین، یا تشویق آنان به انتخاب همسر از دانشگاه، ممکن است به انتخاب زوج دانشجویی کمک کرده باشد. شواهد پژوهشی، از مناسب بودن ازدواج دانشجویی در ایران حمایت می‌کند. آقایی (۱۳۸۱)، در پژوهشی نشان داد که ۴۸ درصد از دانشجویان، ازدواج دانشجویی را بهترین نوع ازدواج توصیف کرده‌اند. افزون‌براین، ۳۲ درصد از خانواده‌ها موافق ازدواج دانشجویی بودند.

کم‌هزینه‌بودن، دومین مقوله اصلی است که اکثر دانشجویان به آن اشاره کرده‌اند. آنان به مفاهیمی مثل به‌صرفه‌بودن ازدواج دانشجویی، از لحاظ هزینه‌های مادی، پرهیز از عروسی‌های مجلل، گران و آسان بودن شروع زندگی مشترک، اشاره کرده بودند. در این زمینه:

دانشجویی می‌گفت: بهترین تصمیمی که با شرایط من همخوانی داشت، ازدواج دانشجویی بود. از یک سو، دوست داشتم ازدواج کنم و از سوی دیگر، شرایط مادی خانواده ما مناسب نبود. در نتیجه، ازدواج دانشجویی گزینه مناسبی برای من و امثال من بود.

برخی‌ها، به پیامدهای برگزاری مجالس عروسی ازدواج‌های غیردانشجویی اشاره می‌کردند و بیان می‌داشتند که بهترین مزیت ازدواج دانشجویی، صرفه‌جویی در هزینه‌های گزاف و بیهوده است. به‌جای صرف میلیون‌ها تومان به تالارهای برگزاری عروسی و در نتیجه بدهی‌های غیرضروری، بهتر است فرد آن هزینه را برای مخارج ضروری زندگی، مثل اجاره یا رهن منزل و یا حتی خرید خودرو اختصاص دهد.

به نظر می‌رسد، این بخش از اظهارات دانشجویان بیانگر شرایط غالب دانشجویی در دانشگاه‌های ایران، به‌ویژه در حال حاضر است. فشارهای جنسی و پختگی روان‌شناختی، برای انتخاب زوج در این دوره سنی و محدودیت‌های خاص جامعه هم از لحاظ برآورده شدن نیازهای جنسی و هم وضعیت اقتصادی - اجتماعی جامعه حال حاضر ایران، از یک‌سو و فقدان اشتغال غالب قشر دانشجویی و تنگناهای مالی آنان از سوی دیگر، ضرورت ازدواج آسان و البته نه با شرایط تسهیلات کوتاه‌مدت ازدواج دانشجویی را ضروری می‌سازد. شواهد پژوهشی در ایران، نشان می‌دهد که غالب مشکلات و چالش‌های ازدواج دانشجویی، مسائل و مشکلات مالی و اقتصادی است (کاضمی‌پور، ۱۳۸۸).

هم‌دوره‌ای بودن، سومین مقوله‌ای است که در این پژوهش بر اساس اظهارات دانشجویان طبقه‌بندی شده است. در این مقوله، دانشجویان به مواردی از قبیل سن مناسب، انتخاب از هم‌دهه و فاصله سنی مناسب، برای علل انتخاب ازدواج دانشجویی نام برده‌اند. دانشجویی اظهار داشت:

- دوست داشتم فاصله سنی زیادی بین من و شریک زندگی‌م نباشد. در کنار مؤلفه سنی، تحصیلات یکسان و یا نزدیک به خودم باشد. فکر کردم و به این نتیجه رسیدم که این شرایط با هم‌دانشکده خود سازگار است.

- دانشجوی دیگری به شرایط نسلی اشاره کرده، از نسل سوخته دهه ۶۰ صحبت می‌کرد و بیان می‌کرد: ما چون در این دهه بزرگ شدیم، شرایط خاصی داریم که با هر کسی کنار نمی‌آییم. به‌علاوه، چون وضعیت مادی خوبی هم نداریم، ازدواج دانشجویی را بهترین راه‌حل، حداقل از بابت پرهیز از هزینه‌های گزاف عروسی می‌دانیم.

زمان‌بندی اجتماعی، یکی از متغیرهای مهم فرایند رشدی و روان‌شناختی است که شاید در تبیین انتخاب از هم‌دوره خود مؤثر باشد. در این دیدگاه، تغییرات در جامعه از نسلی به نسل دیگر، فرایند زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. افراد سعی می‌کنند انتظاراتی که نسل یا دوره‌های آنها انتظار دارند، از طریق مقایسه‌های خود و تلاش به دست بیاورند (برک، ۲۰۰۷). به نظر می‌رسد، زمان‌بندی اجتماعی که فرایندی روان‌شناختی است، تلاش دانشجویان برای عمل کردن به ازدواج، از طریق شرایط ازدواج دانشجویی را تسهیل می‌کند.

منتظر نماندن برای فارغ‌التحصیل شدن، آخرین مقوله اصلی از عوامل بیان شده ازدواج دانشجویی است که مخالفت والدین دخترها را شامل می‌شود. در این زمینه، دانشجویی بیان می‌کرد:

والدین پس از خواستگاری، اصرار داشتند که تکلیف دخترشان را مشخص کنند. آنها حاضر نبودند صبر کنند تا فارغ‌التحصیل شوم؛ چون خواستگاری دیگری نیز داشت. مجبور به عقد و ازدواج شدم. اگرچه سخت بود برای من، اما در کل راضی هستم.

دانشجوی دیگری در این ارتباط، با ترس از دست دادن شریک کنونی زندگی‌اش اشاره کرده، معتقد بود: نمی‌توانستم منتظر بمونم تا تحصیلاتم تمام شود و بعد ازدواج کنم. به‌علاوه، والدین تصمیم داشتند دخترشان را به عقد یکی از اقوام خود در بیاورند که با مخالفت دختر و اصرار بنده، ازدواج دانشجویی انجام دادیم.

مطالب فوق، نشان می‌دهد که انتظارات و ارزش‌های خانوادگی به نوعی می‌تواند در فرایندهای ازدواج دانشجویی دارای آثار بسیاری باشد. انجام پژوهش بیشتر در ارتباط با انگیزه‌های والدین، برای تبیین بیشتر در این مورد لازم است.

با مطالعه پیشینه پژوهش مربوط به ازدواج‌های دانشجویی در ایران، می‌توان گفت: انجام پژوهش‌های بیشتر در ارتباط با چالش‌ها و مزیت‌های آن، به‌علاوه انگیزه‌های دانشجویان و خانواده‌های آنان، لازم است مجموعه‌ای از عوامل گوناگون از قبیل سیاستگذاری مناسب، حمایت‌های لازم و مستمر، به همراه آموزش‌های لازم مبتنی بر نیاز و پژوهش‌محور، می‌تواند به روند رشد ازدواج دانشجویی کمک کند.

در این پژوهش، برخی مقوله‌های اصلی پژوهش، از قبیل هزینه کمتر بازتاب وضعیت شرایط نامساعد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه است که در صورت حمایت مستمر از ازدواج‌های دانشجویی، به نوعی به این خلأها پاسخ داده می‌شود. از سوی دیگر، حل مشکل مخالفت برخی والدین نیازمند آموزش والدین و فرهنگ‌سازی‌های لازم است. معرفی دانشگاه به‌عنوان مکانی مناسب از سوی دانشجویان، برای انتخاب شریک زندگی، ضرورت مطرح شدن جداسازی کامل جنسیتی در دانشگاه‌ها را با شک و تردید و مطالعه بیشتر مواجه می‌سازد؛ زیرا دانشگاه محل تحصیل، فرهنگ، تولید و تعامل است و آشنایی پیش از ازدواج، یکی از ضروریات زندگی موفق است که با جداسازی جنسیتی کامل، امکان انتخاب و شناخت فراهم نمی‌شود. از محدودیت‌های این پژوهش، احتیاط لازم در تعمیم یافته‌های آن، برای تصمیم‌گیری جامع است. پیشنهاد می‌شود علل و انگیزه‌های سایر دانشجویان، در سایر نقاط کشور، با توجه به دیدگاه‌ها و تفاوت‌های فرهنگی متفاوت، به صورت جامع انجام گیرد.

منابع

- آقای، اصغر، ۱۳۸۱، «بررسی دیدگاه دانشجویان نسبت به ازدواج دانشجویی»، خلاصه مقالات همایش ازدواج دانشجو: راهکارها و چالش‌ها، اصفهان، دانشگاه صنعتی.
- ادیب حاج باقری، محسن و همکاران، ۱۳۹۰، *روش‌های تحقیق کیفی*، تهران، بشری.
- اسپیگلبرگ، هربرت، ۱۳۹۷، *جنبش پدیدارشناسی درآمدی تاریخی*، ترجمه مسعود علیا، چ چهارم، تهران، مینوی خرد.
- امامی سیگارودی، عبدالحسین و همکاران، ۱۳۹۱، «روش‌شناسی تحقیق کیفی: پدیدارشناسی»، *پرستاری و مامایی جامع‌نگر*، دوره بیست‌ودوم، ش ۶۸، ص ۵۶-۶۳.
- امینی، ابراهیم، ۱۳۷۱، *انتخاب همسر*، قم، سازمان تبلیغات اسلامی.
- بهراری، سیفالله، ۱۳۸۶، «بررسی رضایت زناشویی ازدواج‌های دانشجویی و عوامل مؤثر در آن»، *اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی*، سال دوم، ش ۴، ص ۲۷-۴۰.
- خبرگزاری مهر، ۱۳۹۱، تاریخچه ازدواج دانشجویی، بحثی درباره ازدواج دانشجویی، مزیت‌ها و آسیب‌های ازدواج دانشجویی، بازیابی در تاریخ اول آبان ۱۳۹۴، از: <http://www.mehrnews.com/news/1696150>.
- غضنفری، احمد، ۱۳۹۱، «بررسی عوامل مؤثر بر رضایت از زندگی ازدواج‌های دانشجویی»، *فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده*، ش ۲۰، ص ۳۳-۵۴.
- فتحی‌آشتیانی، علی و خدابخش احمدی ۱۳۸۳، «سنجش نگرش دانشجویان پسر مجرد دانشگاه فردوسی نسبت به ازدواج و عوامل مؤثر در آن»، *دانشور رفتار*، دانشگاه شاهد، سال یازدهم، ش ۷، ص ۹-۱۶.
- کاظمی‌پور، شهلا، ۱۳۸۸، «سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تأکید بر ازدواج‌های دانشجویی»، *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، سال سیزدهم، ش ۲، ص ۷۵-۹۵.
- کرس ول، جان دبلیو، ۱۳۹۴، *طرح پژوهش رویکردهای کیفی، کمی و ترکیبی*، ترجمه علیرضا کیامنش و مریم دانای طوس، تهران، جهاد دانشگاهی.
- مجدی، علی‌اکبر و امید رضایی، ۱۳۹۰، «سنجش نگرش دانشجویان پسر مجرد دانشگاه فردوسی نسبت به ازدواج و عوامل مؤثر بر آن»، *جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، سال دوم، ش ۴، ص ۱۶۵-۱۸۳.
- مجلسی، محمدباقر، ۱۴۰۳ق، *بحارالانوار*، بیروت، دار احیاء التراث العربی.
- مظاهری، محمدعلی و همکاران، ۱۳۸۲، «مقایسه بهداشت روانی در زوج‌های جشن‌های ازدواج دانشجویی و زوج‌های عادی»، *روان‌شناسی*، ش ۲۵، ص ۵۲-۷۲.
- Adebayo, D. O, 2006, Workload, social support, and work-school conflict among Nigerian nontraditional students, *Journal of Career Development*, n. 33, v. 2, p. 125-141.
- Berk, L, 2007, *Development through the lifespan*, Pearson Education India.
- Cherlin, A. J, 2004, The deinstitutionalization of American marriage, *Journal of Marriage and Family*, n.66, v. 4, p. 848-861.
- Cherlin, A, 2009, Marriage, divorce, remarriage, Harvard University Press. Retrieved from <https://books.google.com/books/>
- Creswell, J. W, et al, 2007, Qualitative research designs selection and implementation, *The Counseling Psychologist*, n. 35, v. 2, p. 236-264.
- Cutrona, C. E, 2004, A psychological perspective: Marriage and the social provisions of relationships, *Journal of Marriage and Family*, n. 66, v. 4, p. 992-999.
- Elkind, D, 1970, *Erik Erikson's eight ages of man*, New York Times Magazine.

- Firmin, M. W, et al, 2012, Financial considerations of undergraduate female married students: A qualitative analysis, *International Journal of Sociology of Education*, n. 1, v. 3, p. 210-237.
- Gornick, J. C, & Meyers, M. K, 2003, *Families that work: Policies for reconciling parenthood and employment*, Russell Sage Foundation. Retrieved from <https://books.google.com/books/>
- Jay, M, 2012, *The Defining Decade: Why Your Twenties Matter—And How to Make the Most of Them Now*, Twelve.
- Johnson, B, & Christensen, L, 2012, Educational research: Quantitative and qualitative approaches. Allyn & Bacon. Retrieved from <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1999-04454-000>.
- Lasode, A. O, & Awote, M. F, 2014, Challenges faced by married university undergraduate female students in Ogun State, *Nigeria. Procedia-Social and Behavioral Sciences*, n. 112, p. 102–113.
- Lauer, R. H, & Lauer, J. C, 2004, *Marriage and family: The quest for intimacy*, McGraw-Hill Companies.
- Liang, B, et al, 2014, Connotation and Structure of University Students' Marriage Values, *Cross-Cultural Communication*, n. 10, v. 3, p. 48–54.
- McLeod, S, 2008, *Erik Erikson*, Simply Psychology. Retrieved from <http://www.simplypsychology.org/Erik-Erikson.html>.
- McQuillan, D. Bm, 2005, *Role conflict among married law students at an urban university. Thesis Proposal*, Indiana University Purdue University at Indianapolis. Retrieved from http://liberalarts.iupui.edu/sociology/uploads/docs/Thesis_Proposal_Qualitative_Example_2.pdf.
- Weiss, R, 1974, *The provisions of social relationships*, Doing unto Others, 17–26.